

3. ULUSLARARASI ISTANBUL BİENALİ

VASIF KORTUN

Istanbul Bienali'nin amaçlar>, öncelikle ülkemizdeki çağdaş sanatı Türkiye izleyicisine ve uluslararası sanat ortamına tanıtmak, uluslararası sanat ortamının önemli sanatçılarını, sanat akımlarını, güncel sanat yapıtlarını izleyiciye göstermek, uluslararası ilişkileri güçlendirmek, Çağdaş Sanat Müzesi'ne ancak kavuşacak olan ülkemizde bir kitle eğitimi ve sanat birikimi işlevini üstlenmek ve en önemlisi, Türkiye için bir tanıtım ve saygınlık kaynağı oluşturmaktır. Türkiye'de sanatçılar ve sergi düzenleyicilerini uluslararası ağın sürekli bir parçası haline getirmektir.

Bienali bir pencere olarak görmekteyim, bu pencere buradan öte yerlere açıldığı kadar, burayı da başka yerlere açma vazifesi ile yükümlü. Bundan da çok başarılı olduk. Bu kez sergiyi, 7 uluslararası sanat insanının katıldığı 2 gün sürecek olan bir konferans dizisi ile destekliyoruz.

KONFERANSLAR

14.10.1992 Çarşamba

14:00-14:45 Rainer Fuchs
"Konuşma Olarak Sanat"
14:45-15:00 Tartışma
15:00-15:45 Gary Sangster
"GörülmeYen Sınırlar-Eşikteki Karşı Çıkış ve
Denetleme" (ya da ABD'de Kimlik TerörÜ)
15:45-16:00 Tartışma
16:00-16:15 Ara
16:15-17:00 Charles Merewether
"Amerikaların Yeni Haritalanmasına Doğru"
17:00-17:15 Tartışma

15.10.1992 Perşembe

14:00-14:45 Bart de Baere
"Yerin Madde ile İlişkisi-Documenta IX'a Bir Yansıma"
14:45-15:00 Tartışma
15:00-15:45 Viktor Misiano
"Rus Sanatında Yeni Kimlik"
15:45-16:00 Tartışma
16:00-16:15 Ara
16:15-17:00 Willy Van der Bussche
"Resimde Modernizm - Flandre'da Resmin 10 Yıllı"
17:00-17:15 Tartışma
17:15-18:00 Thomas McEvelley
"Tarih, Nitelik, Küresellik"
18:00-18:15 Tartışma

Bu serginin hazırlıklarına temmuz 1992'de başladığımız zaman elimizde geçen bienallerde kullandığımız mekanlardan Süleymaniye İmaretini, Askeri Müze yoktu. Yıldız Üniversitesi'nin verdiği alanlar kifayetsizdi, bunun ötesinde 2. Bienalde yaşanan teknik ekip sorunları sergilerin birbirlerinden uzakta olmasını gerektiriyordu. Ayrıca sergileri dağıtmak aralarında hiyerarşik bir kalite farkı yaratıyordu. İstanbul gibi dağınık ve ulaşım sorunları olan bu kentte sergilerin izlenmesini mümkün kılmıyordu. Sonuç olarak çok az kişi bu sergileri görebildi. Bunun üzerine her ne pahasına olursa olsun sergileri bir alana toplamaya karar verdim. Bunun için yaz boyunca, Dolapdere'deki büyük fabrikaları, kullanılmayan TV stüdyolarını, et borsası binasını, mezbaha'yı, Feshane'yi ve çok çeşitli yerleri gezdim. Ve sonunda Feshane'de karar kıldım. Gerisi hepimizin çok iyi bildiği bir harika öyküdür.

Önümüzdeki Bienal Feshane binasında gerçekleştirilecek ve yeni müzenin ilk sergisi olacak. Tek çatı altında toplanacak olan bu serginin ayrı bir "çatısı" bir şemsiye kavramı var: Kültürel Farklılığın Üretimi. Bu sergileri birbirine bağlayan bir uzlaşma fikri. Katılan ülkeler bu uzlaşmaya karşılık veren sergiler oluşturacaklar.

Bu kez Bienal'e katılacak sanatçıların kültürel farklılığı irdelemelerinin yanısıra, günümüzün nabzını tutmaları ve mümkün olduğu kadar genç olmaları ve gelecek vaat etmeleri ön plana çıkartıldı. Bienal'de sergilenecek işler resim, heykel, enstelasyon, fotoğraf ve video sanatından oluşmaktadır. Serginin kendisi kültürel farklılığı yeniden tek alanda üretecek. Duvarlarla ayrılmış klasik pavyon fikrini çağrıştıran ülke sergileri, kendi bünyelerinde farklılaşmanın altını çizerken pavyon fikrini de mecburen bozabilecek. Pavyonlar, üniter sanat verileri dışına çıkarken, mekanın kuruluşuyla şeffaflaştırılacak. Bienal'in Türkiye bölümü de temaya uygun işlerden oluşan kavramlarla tasarlanacak. Tıpkı diğer sergilerde olacağı gibi, Türkiye'nin en has, en nadir sanatçılarını "sunmak"la değil, kavramları tartışan ve düşünen, az ve öz iş sergilemekle uğraşılacak. Bienal'in sanki bir sanat pazarı gibi algılanılmasından kurtulunup, entellektüel bir alan olarak görülmeye başlanılmasını bekliyorum.

Bu kez bir konuyla ortaya çıkmamızın nedenleri var. Bienal, işlerin gelişigüzel bir tarzda yan yana geldiği bir gösteri alanı değil. Onun tek bağlayıcı özelliği belli dönemlerde yapıyor olması, bunun dışında herşeyi tümüyle değişken olabilir. Kültürel Farklılığın Üretimi konusu ise bir süredir sorulan ve farklı tarzda sergilerle bir yakınlık oluşturan konumda. Bu sorular, "Magiciens de la Terre" sergisinde ve "Decade Show" da farklı tarzlarda soruldu. Birincisinde, sergileri "merkez" seçti, diğerinde ise "çevreler" birleşti. Burada ise kararları birer birer ülkelere bırakıyoruz.

Istanbul tarihi boyu farklı kültür ve yapılanmalara ev sahipliği etmiş. Boğaziçi tüm bu tarihleri içen ve içeren, yok eden ve saklayan derin bir tünel. Doğu ile batıyı ayırırken, kuzey ile güneyi kesiyor. Boğaz, bir "ara" ve "eşik" olarak İstanbul'un metaforu. Bu kent kültürel farklılığın üretiminin, belki de her kentten önce gelen ev sahibi.

Kültürel farklılık, coğrafi, dini, etnik, sınıfsal, dilsel ve cinsel kökenler, cinsel seçim, tarih algılayışı, mekan bağı gibi kriterlerle tartışılabileceği kadar, belli bir sanat içinde de üretilendir. Kültürel farklılaşmanın iyiden iyiye ortaya çıkartılması bu serginin tek ilgi alanı değil. Aynı dünyadayız ve onunla yaşama biçimlerimiz farklı. Bu anlamda, kültürel farklılık hemen anlaşılamayan, ya da dile dökülemeyen bir ekstra, bilmeden beliren bir aykırılık, bir uygunsuzluk olarak da düşünülebilir.

Önümüzdeki yıllar için eskisinden farklı olan bir sanat dolaşımı örgüsü oluşmakta. Sergi tasarımcıları sanattaki merkez kaç güçleri kapsayamıyor ve tek istikametli bir alışveriş yerine konacak olan ayrı coğrafi ve düşünsel alternatifler aranıyor. Sanat her zamandan fazla merkez kaç bir hızla değişmekte. Türkiye'nin de bu açıdan ayrı bir önemi var. Sanatsal üretim, izleyicisiyle yeniden bir temas kurmak zorunda. Sanatsal üretimin medyasal iletişim bağı içindeki anındalığını benimsemiş olsak da yeniden-yerelleşen bir dünya içinde yaşamaktayız. Bienal bunu göz ardı etmeyecek.

ÜLKELER VE SANATÇILAR

1. A.B.D.

Küratör : Patricio Chavez
(Centro Cultural de la Raza, San Diego)

Sanatçılar: David Avalos & Deborah Small, Amalia Mesa-Bains,
Richard Lou & Robert Sanchez, Hulleah Tsinhajinnie

1. A.B.D sergisi sansür edilmişti. Bu sergi de A.B.D. Haberleşme Merkezi tarafından desteklenmiyor. (bkz. Los Angeles Times yazısı) Bu konuda herhangi

bir sorun çıkıp çıkmayacağına dair, hem Washington hem de İstanbul'la konuştum ve her iki kurum da enformel olarak sergiye destek verdiklerini söylediler.

2. AVUSTURYA

Küratör : Rainer Fuchs

(Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig, Viyana)

Sanatçılar: Matta Wagnest, Richard Höck, Manfred Erjautz, Heimo Zobernig

Avusturya'nın en nitelikli küratörlerinden biri, pek yakında Ludwig'ten ayrılarak daha iyi bir yere geçecek olan Rainer Fuchs iki kez İstanbul'a geldi.

3. BELÇİKA

Küratör : Willy Van der Bussche

Sanatçı : Jan Fabre

Fabre Belçika'nın en önemli sanatçısı. Seçimi ile ilgili süreci Bienal sonrası raporumda sunacağım.

4. BULGARİSTAN

Küratör : Luchezar Boyadjev

Sanatçılar: Lyuben Kostov, Nedko Solakov, Georgi Rouzhev

Boyadjev'i Polonya'da birlikte katıldığımız bir sergi ve Amerika'da katıldığımız bir konferanstan yakından tanıyorum. İlgilendiğim 3 Bulgar küratörden en nitelikisiydi.

5. FRANSA

Küratör : Guy Tosatto

(Musee d'Art Contemporain, Nimes)

Sanatçılar: Christian Boltanski, Jean Michel Othoniel, Absalon

Bu önemli müzenin başındaki Guy Tosatto çok önemli iki genç sanatçı ve Boltanski'yi getiriyor. Boltanski, benim tercihimdi, oluşması zorluk çıkartan bir işlem oldu, Fransız Kültür aracılığıyla gerçekleştiriliyor.

6. HOLLANDA

Küratör : Paul Donker Duyvis

(Netherlands Fine Arts Office, Den Haag)

Sanatçılar: Seymour Likely, Willem Sanders, Sonja Oudendijk
Joseph Semah

Duyvis buraya iki kez geldi ve sergisine ona göre karar verdi, Hollanda'nın bu işleriyle ilgili ofisinden daha önceleri Sarkis, Anish Kapoor gibileriyle sergi açmış, Klaus Honnelf gibi önemli kişilerle çalışmış bir kişi.

7. İNGİLTERE

Küratör : Brett Rogers

(British Council Visual Arts Department, London)

Sanatçılar: Damien Hirst, Hannah Colins

Müthiş bir sergi olacak. Sanatçıları da çok iyi. Henry Meyric Hughes ise BC-Visual Arts Department'in başında çok önemli bir kişi.

8. İSPANYA

Küratör : Maria Jose Salazar

(Centro de Arte Reina Sofia, Madrid)

Sanatçılar: Dario Alvarez Basso, Darya von Berner, Juan Usle

Sergi Aguilar, Txomin Badiola, Francisco L. Quintanilla

İspanya'nın en önemli müzelerinden Salazar. Aralarında Usle gibi çok önemli sanatçılar var.

9. İSRAİL

Küratör : Galia Bar Or

(Mishkan Le'Omanut Museum of Art, Ein Harod)

Sanatçılar: Daniel Sack, Netta Ziv, Tzvika Kantor, Atzmon Ganor, Pinchas Cohen-Gan

İsrail Kültür Bakanlığı bu konularda örnek bir kurum ve bu kez de çok iyi bir sergiyle katılıyorlar.

10.İTALYA

Küratör : Pier Giovanni Castagnoli

Sanatçılar : Franco Guerzoni, Nunzio, Domenico Bianchi, Stefano Arienti, Sergio Fermariello, Alberto Garutti, İspanya gibi.

11.KANADA

Küratör : Bruce Ferguson

Sanatçılar: Eleanor Bond, Colin Campbell, Shauna Dempsey, Jana Sterbak, Joanne Tod, Jin-me Yoon, Catherine Collins

Bruce 1 kez buraya geldi, çok önemli yerler yazan biri. Ayrıca Bienalin dışarıda tanıtımına büyük katkıda bulundu. Winnipeg ise önemli bir müze.

12.POLONYA

Küratör : Anda Rottenberg

Sanatçılar: Mikolaj Smoczynski, Zuzanna Baranowska, Mariusz Kruk
Anda Rottenberg Polonya'nın en güvenilir küratörü.

13.ROMANYA

Küratör : Calin Dan

Sanatçılar: Grup subREAL

Dan buraya bir kez geldi. Mükemmel bir deha, katalog yazısında göreceksiniz. İşleri ise çok özel ve önemli.

14.RUSYA

Küratör : Victor Misiano

(Contemporary Art Center, Moskova)

Sanatçılar: Jurii Albert; "BOLI"(Farid Bogdalov, Giorgi Litichevskii); Andrei Filippov; Dmitri Gutoff; Vladimir Kuprianov; Jurii Leiderman; "Revolutionary Carrier" (Anatoli Osmolovski, Vasili Shugalei, Nikolai Khalesin, Dimitri Pimenov; Georgi Ostritzov; Sergei Shutov & Juri Avvakumov; Konstantin Zvezdochetov; Igor Kaminnik & Vadim Fishkin & Andei Shiolokov

Misiano da Rottenberg gibi., Rusya'nın genç ancak belki de en önemli yazar ve küratörlerinden biri. Her yerde çok iyi tanınıyor.

15.TÜRKİYE

Küratör : Vasıf Kortun

Sanatçılar: Selim Birsal, Gülsün Karamustafa, Hakan Onur, Hale Tenger, Canan Tolon

Türkiye sergisini uluslararası kategorilerin ışığında, tıpkı diğer ülkelerin yaptığı gibi, konu ve tema bazında kurdum. Kadınlar ve erkekler, burada yaşayan ve yaşamayanlar, dünyaya yaklaşımlar arasında belli dengeler gözetildi. Hem apayrı olacak hem de evrensel dille diğer sergilerle anlaşacak. Konumuz megalopol idi. Katalog metninde açılımını bulacaksınız.

2. KATALOG

Sergiler geçicidir, ve arkalarında sadece bir katalog bırakırlar. Deneyimlerin yeni yeni yerleştiği ilk 2 bienalin katalogları grafik çözüm, boyutları, düzenleme ve içerik açısından zayıftı. Ve uluslararası dolaşıma giremeyecek cinstendi. Ayrıca editörü de yoktu. Bu kez, profesyonel bir editörün kontrolü altında, olağanüstü yoğun bir çalışma sonucunda gerçekleşiyor. Bu bienalin katalogu olma niteliinde.

3. ULUSLARARASI BASIN

Bienalin sağlığı ve geleceğinin garantisi uluslararası basının ilgisinde yatmaktadır. Çünkü bu uluslararası bir sergidir, ve gelecek olan sanatçıların niteliği bu sergiye olan uluslararası ilgi ile eş doğrultudadır. Gene bütçe sıkıntısından dolayı dışardaki dergilere reklam vermemiz, büyük sayıda eleştirmeni buraya çağdırmamız mümkün olmadı. Bundan dolayı katalogla belli dergiler arasında reklam takasına gittik. Yazdığımız en az 100 mektuptan sadece 5'inde başarılı olduk.

Kendi uluslararası ilişkilerimi sonuna kadar zorlayarak bazı eleştirmenleri buraya çağdırmakta da başarılı oldum. Bunların tümü de önemli yerler. Artforum, Art in America, Flash Art, Neue Bildende Kunst, Village Voice, Canal +, Rusya TV Gallery, İngiliz gazeteleri, Art Newsletter, Studio (İsrail), Art in Bulgaria, ARTa (Romanya) ve benzeri kurumlar burada olacaklar. Meselenin en önemli yanı buraya gelen dergilerin baş editörlerinin şimdiden İstanbul Bienali hakkında dergilerinde yazı çıkmasını kabul ettiler ki bu büyük bir başarıdır.

Uluslararası eleştirmenlere yaklaşık 500 adet tanıtım mektupları gönderdik. Dolayısıyla hem bu konuda da insanların bilgileri oldu hem de bunun sonucunda bazıları Türkiye'ye gelmeye karar verdi.

Bienalin gençleştirilmesinin de ayrı bir yararı oldu, çünkü insanlar çok iyi tanıdıkları ve dolayısıyla fazla ilgilenmeyecekleri isimler yerine yeni isimleri görmeye buraya geliyorlar. Bu kararın doğruluğunu defalarca teyid ettiler.

4. SORUNLAR

Bienal ardından bunlarla ilgili sizlere uzun bir rapor sunacağım. Sorunlar çeşitli ve büyüktür.

Ancak acilen söylemek istediğim, ve değiştirilmesi gereken bir konu, müzenin çağdaş sanatın minimum verilerine göre hazırlanmamasıdır.

1. Depo alanı yetersizdir. Bunu 1.5 yıldır belirtiyorum. Sadece bienal kargosu varolan depo alanını zorlamaktadır.

2. Müze kapıları çağdaş sanat eserlerini içeri almak için çok ufaktır. İngiltere kargosunu 24 saatlik bir çalışma çeşitli gayrinizami bir şekilde içeri sokmak zorunda kaldık. İçerideki kavisli duvar o kadar küçüktür ki gelen eserlerden birini içeri sokmak için iskeleler kurarak duvarın üzerinden aşırı tacağız. Yađmurlu bir günde kargo sokulamayacaktır. Müzelere bir kamyonun geri geri girebileceği bir kapı lazımdır, bu olmazsa olmaz bir kuraldır.